

Jan Aleksiński

Fragment reymontowskiego księgozbioru z Kołaczkowa (?) w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu

Biblioteka 4 (13), 26-33

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

FRAGMENT REYMONTOWSKIEGO KSIĘGOZBIORU Z KOŁACZKOWA (?) W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W POZNANIU

Od maja 1919 roku sytuacja materialna Reymonta uległa znacznej poprawie, zaczęły bowiem napływać zaległe należności wynikające z praw autorskich. Wraz z poprawą kondycji finansowej zaczęła odżywać dawna tęsknota autora „Chłopów” do posiadania własnego kawałka ziemi. W styczniu 1920 zawarta została między Reymontem a Urzędem Osadniczym w Poznaniu umowa sprzedaży-kupna Kołaczkowa, leżącego 16 km od Wrześni. Łączna powierzchnia majątku, który nabył autor wynosiła blisko 300 ha.

Kołaczkowo było w ruinie, wszystkie pieniądze, które pisarz zgromadził inwestował w odbudowę majątku. Nawet nagroda Nobla przeznaczona była na ten cel (116 tys. koron szwedzkich): „Co zbierecie za honoraria, to zmieniawszy na złote przekazacie Bankowi Poznańskiemu Ziemstwa Kredytowego na podtrzymanie mojego Kołaczkowa. Nie wypuszczę go już z rąk”¹.

„W kołaczkowskim dworze Reymont pracował w swoim gabinecie. Był to duży pokój na parterze, wyłożony boazerią, o dwóch oknach wychodzących na park. Biblioteka zajmowała cały pokój, obstawiona dookoła półkami napelnionymi książkami, do których w czasie pracy często zaglądał. Był to zasobny księgozbiór z różnych dziedzin”².

Kołaczkowo traktowali Reymontowie jako letnią rezydencję, przebywając w swej posiadłości od kwietnia do końca września. Tu pisarz pracował i odpoczywał. Na zimę wracali do Warszawy. „Pisarz zaspokajał swoje pasje, jak posiadanie ładnych mebli, dywanów, obrazów, kosztownych bibelotów. Świadectwem tych zamiłowań obojga Reymontów były przedmioty zgromadzone przez nich w Kołaczkowie”³.

W dworze kołaczkowskim zawsze gościła dobrana *società* literatów i malarzy, m.in.: A.Grzymała-Siedlecki, J.Weyssenhoff, Z.Przesmycki, K.Makuszyński, M.Boruciński czy aktor K.Kamiński. Komel Makuszyński tak opisywał to miejsce: „...był to śliczny dom, naprawdę śliczny, wśród bukietów drzew, pełen bogatej poświaty, w dzień naprażony słońcem, wieczorem złotem migotliwym, najmielszym na świecie światłem woskowych świec”⁴.

Lato 1925 roku było ostatnim, które Reymont spędził w Kołaczkowie. Przyjmował odwiedziny, cieszył się domem i otoczeniem, czując się coraz gorzej. Po pobycie w Wierchostawicach przebywał przez 6 tygodni w szpitalu Przemienienia Pańskiego w Poznaniu. Był świadomy swego stanu zdrowia. Już po otrzymaniu nagrody Nobla napisał: „Nie narzekam za zwycięstwo, ale nie dało mi ono takiej radości, jaką myślałem, że przynosi. Jakże chory jestem, bez sił, coż mi po sławie i pieniądzach. Los sobie zadziwił ze mnie”⁵. Zmarł 5 grudnia 1925 roku w Warszawie. Pochowany został na Powąz-

¹ *List Reymonta do A. Wysockiego*, W: A. Wysocki: *Sprzed pół wieku*, Kraków 1974, s.313.

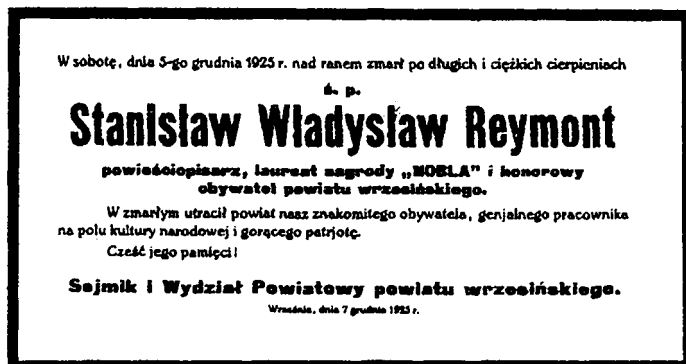
² S.Talikowski: *Reymont w kręgu rodzinnym*, Łódź 1973, s.103.

³ St.Wędkiewicz: *Reymont laureatem Nobla*, W: B.Koc: *Reymont. Z dziejów recepcji twórczości*, s.184.

⁴ K.Makuszyński: *W Kołaczkowie Pana Reymontowym*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1926, nr 2.

⁵ *List Reymonta do Schoella z 13 grudnia 1924*, W: *Reymont we Francji*, oprac. B.Miazgowski, Warszawa 1967, s.30.

Reymonta żona sprzedała Kołaczkowo profesorowi Uniwersytetu Poznańskiego, chirurgowi Antoniemu Juraszowi.

W gazecie regionu wrzeńskiego zamieszczono nekrolog następującej treści:

Wyjaśnić należy, dlaczego w tytule tego artykułu przy podaniu miejscowości, w której przechowywano księgozbiór Reymonta postawiono znak zapytania. Otóż korespon-

dencja Biblioteki Uniwersyteckiej z wdową Aurelią Reymontową kierowana była do Warszawy na ulicę Górnosłąską. Przypuszczać jednak należy, że tak duży księgozbiór mógł znajdować się jeszcze wówczas w Kołaczkowej. Stąd podano Kołaczkowo jako miejsce przechowywania księgozbioru pisarza. Przyjaciół Reymonta Wojciech Morawski podziwiał wspaniałą bibliotekę zgromadzoną w Kołaczkowej.

W związku z tym, że pisarz bardzo był związany z Wielkopolską i Poznaniem, wdowa po śmierci męża, licząc się ze sprzedażą majątku, przekazała Uniwersytetowi Poznańskiemu zwarty fragment biblioteki pisarza. Nie ma dokumentacji, pozwalającej na odtworzenie motywów, którymi kierowała się w wyborze takiej a nie innej części księgozbioru. Dar Aurelii Reymontowej miał duże znaczenie dla odradzającego się Uniwersytetu Poznańskiego, ponieważ przyczyniał się do polonizacji zbiorów powstałej w 1918 roku Biblioteki Uniwersyteckiej.

Charakterystyka otrzymanego księgozbioru

Reymont przystępując do pisania każdej powieści zbierał literaturę dotyczącą danego okresu, odbywał wnikliwe studia, zapoznawał się z terenem, na którym akcja się rozgrywała, bowiem jego wiedza o epoce była niska.

Powodzenie Żeromskiego, entuzjazm dla twórczości Sienkiewicza, zapewne mogły Reymonta zachęcić do spróbowania swoich sił na polu powieści historycznej. Nie bez wpływu - jak można sądzić - na zmierzenie się z tematem historycznym w powieści była żywa tradycja utworów historycznych Józefa I. Kraszewskiego, które cieszyły się ogromnym zainteresowaniem i dużym powodzeniem. W planach pisarza trylogia o latach 1793-1794 miała być tylko pierwszą częścią wielkiej pracy historycznej, obejmującej jeszcze okres 1830 i 1863 roku. Zamiar napisania przez pisarza powieści historycznej był odpowiedzią na koncepcję historycznej powieści „ku pokrzepieniu serc”, którą zaproponował z gorącością w wieku wcześniej Henryk Sienkiewicz. Pomysł Reymonta chwalił Jan Kaczkowski: „Mógłby to być pomnik Polski nowożytnej. Coś, czego żadna literatura poza Polską mieć by nie mogła”⁶. „Powieściami swymi historycznymi - pisał Reymont - pragnąłem pokrzepić ducha narodowego, podnieść go przykładem bojowników o wolność, o niepodległość, bohaterstwem tych, którzy spieszili na ratunek rozszarpanej ojczyźnie”⁷.

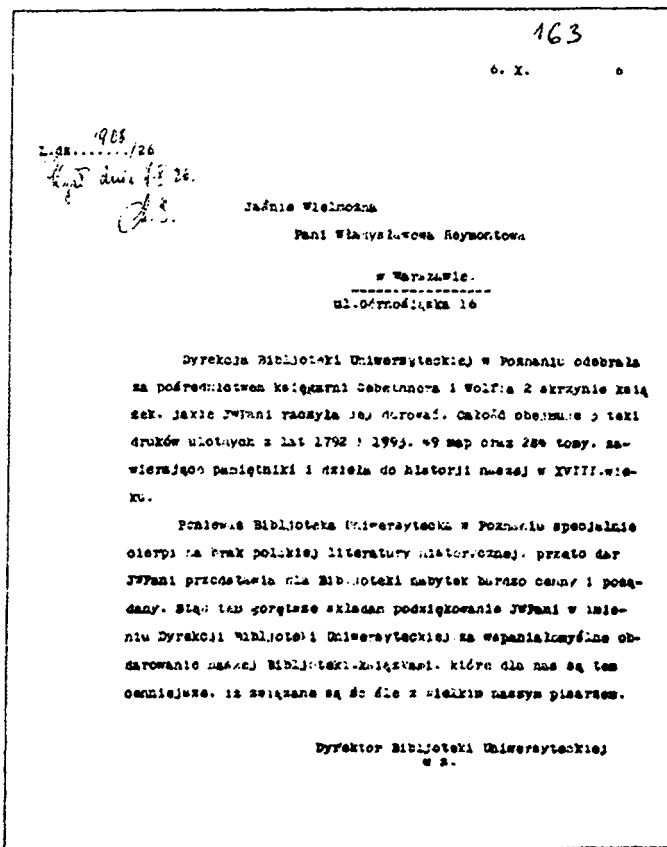
⁶ B.Koc: *Reymont. Powieść biograficzna*, Warszawa 1971, s.228.

⁷ J. Śliwowski: *Reymont o sobie*, „Dziennik Płocki”, 1924, nr 287.

Z tymi ambitnymi planami musiał się pisarz rozstać z powodu systematycznie pogarszającego się stanu zdrowia. Ukończył jedynie trylogię z czasów kościuszkowskich. Powieść „Rok 1794” pisał Reymont w latach 1913-1917, jednak prace przygotowawcze podjął znacznie wcześniej. Zanim ukazał się ostatni tom „Chłopów” zbierał już i studiował materiały historyczne z lat 90-tych XVIII wieku. Robił notatki i gromadził dokumenty, przemierzał ziemię grodzieńską, krakowską i warszawską. Studiował prace historyczne, pamiętniki, gazety, kalendarze, diariusze, listy, wypisując z nich na niezliczonych karteczkach szczegóły obyczajów, strojów, uzbrojenia. Brak wykształcenia historycznego uzupełniał szerokim czytaniem. Julian Krzyżanowski w swojej monografii poświęconej nobliście i Henrykowi Markiewiczowi w rozprawie *Niespodzianki „Roku 1794”*⁸ wskazują na olbrzymią ilość publikacji, stanowiących źródło wiedzy Reymonta.

„Reymont wpisuje się w intelektualną atmosferę epoki poziomem wrażliwości, rozległością obserwacji, celnością refleksji ogarniającej i analizującej zarówno świat indywidualny, jak świat lokalnej społeczności i narodu. Docenianej w całym świecie wartości artystycznej dzieła Reymonta dorównywała uznana przez naukę, jego wartość dokumentalna”⁹.

Przekazana przez Aurelię Reymontową biblioteka pisarza umożliwia wgląd w jego warsztat twórcy i odsłania kulisy powstania powieści „Rok 1794”, świadczy o poczuciu odpowiedzialności

Reymonta za pisane dzieło historyczne. Reymont wiedział, że żadna rekonstrukcja epoki przełomu XVIII i XIX wieku nie byłaby możliwa bez szczegółowych badań źródłowych. Wydaje się, że ten właśnie księgozbiór służył Reymontowi do napisania historycznego cyklu powieściowego z epoki kościuszkowskiej i stanowił zwartą, przemyślaną i jednorodną całość.

Dyrekcja Biblioteki Uniwersyteckiej podziękowała hojnej ofiarodawczyni serdecznym listem.

Z korespondencji z panią Aurelią Reymontową wynika, że Biblioteka Uniwersytecka w 1926 roku otrzymała: „3 teki druków ulotkowych, 49 map oraz 284 tomy książek”.

Po latach dzięki dokumentacji przechowywanej

⁸ H. Markiewicz: *Niespodzianki „Roku 1794”*. W: *Tradycje i rewizje*, Kraków 1957, s. 301-339

⁹ P. Szacki: *Czas Boryny, czas Ziemi Obiecanej*. Katalog wystawy w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie. Warszawa 2000.

w Archiwum Biblioteki Uniwersyteckiej udało się odtworzyć w znacznym stopniu ów przekazany księgozbiór w postaci: 2 teczek druków ulotnych (z trzech otrzymanych, utworzono dwie), 48 map oraz 197 woluminów książek. Zachowany księgozbiór Reymonta można podzielić w następujący sposób:

Stara druk - 15 książek z lat 1764-1795 dotyczących historii Polski tego okresu (dianusze sejmowe, instrukcje wojskowe, publikacje związane z działalnością Kollątaja).

Dla przykładu:

- *Dyaryusz Seymu Convocationis siedmioniedzielnego warszawskiego. Zdania, mowy, projekta y manifesta w sobie zawierający, przez sesye zebrany*, Warszawa 1764;
- [Fryderyk II, król pruski]: *Instrukcja w sztuce wojenney od Króla Imci Pruskiego dana generałom swoim...*, Warszawa 1772;
- [Linowski Aleksander]: *List do przyjaciela odkrywający wszystkie czynności Kollątaja w czasie Insurekcji pisany roku 1795*, Kraków 1795;
- [Łojko Feliks]: *Odpowiedź na skrypt pod tytułem Wykład postępku dworu imperialnego rosyjskiego względem Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej...*, [b. m. 1773];
- [Niemcewicz Julian Ursyn]: *Głos... J. U. Niemcewicza... na sessji sejmowej 16 września 1790 z...*, Warszawa 1790 (zagubiony w 1954);
- *Pamiętnik polityczny y historyczny przypadków, ustaw, osób, mieysc i pism wiek nasz szczególnie interesujących...*, Warszawa 1783, t.III;
- *Taryfa miasta Warszawy do składki na koszary na rat sześć cztero-miesięcznych w roku 1784 ułożona, perceptę z kwitami okazująca*, Warszawa 1786;
- *Wykład postępku dworu imperialnego rosyjskiego względem najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, z dedukacją praw...*, Petersburg 1773;
- *Kalendarz Wileński na rok 1794*, Wilno [1793];
- *Obwieszczenia - druki ulotne z czasów rozbiorów*, 50 sztuk¹⁰;
- Hutter F.X.: *Kriegskarte von Konogreiche Polen [1:2.000.000]*, Augsburg 1793.

Pamiętniki polskie z XVIII i XIX wieku dotyczące powstania kościuszkowskiego, listopadowego, styczniowego, doby napoleońskiej, wspomnienia dowódców tych zrywów niepodległościowych, pamiętniki poświęcone kulturze i obyczajom.

Zdobywając wiedzę o obyczajach z lat, które stały się przedmiotem jego zainteresowania, pisarz darzył uwagę pamiętniki, ceniąc je jako znaczące źródła historyczne, które pozwalały na pełniejsze zrozumienie ludzi opisywanej epoki, sposobu ich myślenia, ich przeżyć, słabości i zwycięstw. Stąd we wspomnianym, przekazanym przez wdowę księgozbiornie, znalazło się wiele pamiętników, które mógł z powodzeniem wykorzystać przy pisaniu zamierzonej trylogii. Po wielu latach Reymont sam wyznał: „Gdy się zabrałem do trylogii z czasów kościuszkowskich, skupiłem całą bibliotekę pamiętników z tej epoki i rozczytywałem się w nich rok przeszło; sam materiał książkowy kosztował mnie znacznie więcej niż całe honorarium, jakie otrzymałem za trzy tomy powieści historycznej. Praca pisarska trwała trzy lata”¹¹.

Dla przykładu:

- Engeström Lars hr.: *Pamiętniki Wawrzyńca hr. Engeströma...*, Poznań 1875;
- Kiliński Jan, Kraushar Aleksander: *Jana Kilińskiego drugi pamiętnik o czasach Stanisława Augusta*, Kraków 1906;
- Kitowicz [Andrzej]: *Pamiętniki Kitowicza. Opis obyczajów...*, Tamów 1881;

¹⁰ Katalog obwieszczeń zob. J. Aleksieński: *Druki ulotne dotyczące Konfederacji Targowickiej i drugiego rozbioru Polski w zbiorach BUP*, Poznań 1983, s.28.

¹¹ W. Doda: *Władysław Stanisław Reymont. Sylwetka literacka*, Tamów 1925, s.12.

- Kitowicz Jędrzej: *Pamiętniki księdza A. Kitowicza do panowania Augusta II i Stanisława Augusta...*, Lwów 1882;
- Kolaczowski Klemens: *Wspomnienia jenerała Klemensa Kolaczowskiego*, Kraków 1898-1901, księga I-V;
- Kollataj Hugo: *Listy Hugona Kollataja pisane z emigracji w r. 1792, 1793 i 1794...*, Poznań 1872;
- Konopacki Szymon: *Pamiętniki...*, Warszawa 1899;
- Kopeć Józef: *Dziennik Józefa Kopcia...*, Berlin 1863;
- Kossakowska Katarzyna z Potockich: *Listy...*, Poznań 1883;
- Kossakowski Józef: *Pamiętniki...*, Warszawa 1891;
- Koźmian Kajetan: *Pamiętniki...*, Poznań 1858;
- Kraushar Alexander: *Barss Palestrant warszawski...*, Warszawa 1904;
- Mężyński Leonard: *Wspomnienia z powstania styczniowego i syberyjskiej katorgi 1863-1869*, Tamopol 1910;
- Mielżyński Maciej hr.: *Epizod z wojny 1831 roku...*, Poznań 1807;
- Niemcewicz Julian Ursyn: *Podróże historyczne po ziemiach polskich między rokiem...*, Paryż-Petersburg 1858;
- Niemcewicz Julian Ursyn: *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce z rękopisów...*, Lipsk 1838;
- *Notaty generała brygady wielkopolskiej kawalerii narodowej z lat 1775-1778*, Drezno 1871;
- Ogiński Michał: *Pamiętniki...*, Poznań 1870-1873, t. II-III, IV;
- *Pamiętniki z ośmnastego wieku*. Poznań 1862-1875, t. II-III, VIII, XI cz. 1-2, 4, XII-XIII, XV;
- *Powstanie [Tadeusza] Kościuszki z pism autentycznych sekretnych...*, Poznań 1846;
- Sanguszko Eustachy książę: *Pamiętnik 1786-1815*, Kraków 1876.
- Skarga Piotr: *Kazania sejmowe...*, Warszawa 1904;
- Skibiński Kazimierz: *Pamiętnik aktora (1786-1858)*, Warszawa 1912;
- Staszic Stanisław: *Dziennik podróży... (1777-1791)...*, Warszawa 1903;
- Szulc Fryderyk: *Polska w roku 1793...*, Warszawa 1899;
- *Wielki Tydzień Polaków czyli opis pamiętnych wypadków...*, Warszawa 1830;
- Weyssenhoff Józef: *Dni polityczne...*, Warszawa 1906;
- Wojda: *O rewolucji polskiej w roku 1794...*, Poznań 1867;
- Wybicki Józef: *Pamiętniki...*, Przemyśl 1883;
- *Wydawnictwo materiałów do historii powstania 1863-1864*, Lwów 1888-1894, t. I-III, V;
- Zajęcek Józef: *Pamiętnik...*, Poznań 1862;
- Zaleski Michał: *Pamiętniki...*, Poznań 1879.

Pamiętniki z biblioteki Władysława Reymonta przedstawiono w dużym wyborze.

Dzięki znajomości tych pamiętników Reymont ze swadą i dużą pewnością siebie wprowadzał do powieści realia z życia politycznego epoki, ze znanstwem przedstawiał kulturę materialną czasów kościuszkowskich, ówczesne zwyczaje oraz szczegóły topograficzne.

Opracowania historyczne - dotyczące życia politycznego i kulturalnego Polski XVIII i XIX wieku, biografie, pozycje opisujące miejsca bitew z czasów powstań narodowych, opracowania z zakresu wojskowości, genealogii, chociażby Herbarz B. Paprockiego, Kraków 1858 (wycofany ze zbiorów uniwersyteckich w latach 70-tych z powodu zniszczenia).

Oto przykłady tychże opracowań historycznych pochodzących z prezentowanej biblioteki laureata Nobla :

- [Askenazy Szymon]: *Przysięga Kościuszki*, [b.m.r.];

- Baliński Michał, Lipiński Tymoteusz: *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym...*, Warszawa 1885, t. I-IV;
- Bartoszewicz Kazimierz: *Dzieje insurekcji kościuszkowskiej*. Wiedeń [1913];
- Bartoszewicz Kazimierz: *Konstytucja 3 Maja...*, Warszawa 1906;
- Berg Mikołaj Wasylewicz: *Zapiski o powstaniu polskiem 1863 i 1864 roku i poprzedzającej powstanie...*, Kraków 1898, t. I-III;
- Bieliński Józef: *Żywot ks. Józefa Czartoryskiego...*, Warszawa 1905, t. I-II;
- Bolesławita B.: *Sceny sejmowe. Grodno 1793...*, Poznań 1875;
- Bousmard J.M.P. de: *Roboty artylerji i fortyfikacyi przy obronie twierdzy...*, [Warszawa-Zamość] 1811;
- Bykowski Piotr Jaxa: *Ostatni seymik Województwa Braclawskiego...*, Petersburg 1885;
- Czartoryski Adam książę: *Prawidła moralne dla Szkoły Rycerskiej przez...*, Warszawa 1824;
- Dubiecki Maryan: *Romuald Traugutt i jego dyktatura podczas powstania styczniowego...*, Kraków 1907;
- Gołębiowski L.: *Lud polski...*, Lwów 1884;
- Gołębiowski Łukasz: *Domy i dwory przy tem opisane: Apteczki, kuchni, strojów, uczt, biesiad, trunków i pijatyki...*, Lwów 1884;
- Gomulicki Wiktor: *Opowiadania o starej Warszawie*, Warszawa 1913. t. I-II;
- Górski K.: *Historja jazdy polskiej*, Kraków 1894;
- Grabowski Ambroży: *Kraków i jego okolice*, Kraków 1830;
- Kalinka Waleryan ks.: *Sejm czteroletni*, Kraków 1895, t. I-II;
- Korzon Tadeusz: *Kościuszkowski. Życiorys z dokumentów wysnuty...*, Kraków 1894;
- Łumiński Ernest: *Berek Joselewicz i jego syn...*, Warszawa 1909;
- Morawski Kazimierz Maryan: *Ze studiów nad epoką saską...*, Kraków 1913;
- *Organizacya czyli skład organiczny pułku jazdy na stopie wojny*, Paris [b. r.];
- *Przepis musztry dla piechoty*, [Paryż] 1845;
- Przyborowski Walery: *Przyczyny upadku Polski...*, Warszawa 1909;
- Przyborowski Walery: *Z przeszłości Warszawy...*, Warszawa 1899;
- *Regulamin artylerji*, Paryż 1863;
- [Rolle Antoni Józef]: *Nowe opowiadania historyczne...*, Lwów 1907;
- *Rys historyczny kampanii odbytej w roku 1809 w Księstwie Warszawskim...*, Kraków 1905;
- Schnür-Peplowski Stanisław: *Kościuszkowskie czasy...*, Złoczów 1895, t. I-II;
- Schnür-Peplowski Stanisław: *Ojciec Bem...*, Złoczów [1896];
- *Sejm grodzieński ostatni...*, Poznań 1866;
- Siemiński Lucyan: *Żywot Tadeusza Kościuszki...*, Kraków 1866;
- Skott Walter: *Maurycy Mochnecki...*, Lwów 1910;
- Smoleński Władysław: *Mieszczanństwo warszawskie w końcu wieku XVIII*, Warszawa 1917;
- Smoleński Władysław: *Kuźnica Kollątajowska*, Kraków 1885;
- Smoleński Władysław: *Ostatni rok Sejmu Wielkiego...*, Kraków 1897;
- Tokarz Wacław: *Żołnierze kościuszkowscy*, Kraków 1915;
- Twardowski Bolesław: *Wojsko polskie Kościuszki w roku 1794...*, Poznań 1894;
- *Trzeci Maj z dodatkiem „Katechizmu narodowego”...*, Warszawa 1916;
- Ułaszyn Henryk: *Kontrakty kijowskie...*, Petersburg 1900;
- Waliszewski K.: *La pologne inconnue...*, Paris 1919;
- Wawrzyniecki Maryan: *Raclawice. Rozmowany opis przebiegu bitwy...*, Warszawa 1906;
- Wojcicki Kazimierz [Władysław]: *Obrazy starodawne...*, Warszawa 1843;

- Wybranowski Aleksander. *Ongi w dworach i dworach szlacheckich*. Kraków 1898.

Kalendarze - pracę Reymonta nad kalendarzami podziwiał jego przyjaciel Zdzisław Dębicki: „Widziałem go przy tej pracy. Widziałem go obłożonego stosem kalendarzy z XVIII wieku, pochodzących z jedynej tego rodzaju kolekcji Józefa Weyssenhoffa... Czego szukał Reymont w tych kalendarzach? Oto rozglądał się przede wszystkim w ogłoszeniach, anonsach ówczesnych „kafenhauśów”, sklepów, miejsc rozrywek. Notował nazwiska, adresy. W ten sposób wchodził w realne życie ówczesnej Warszawy, odtwarzał, a gdzie nie mógł odtworzyć, tam odgadywał z czasów Stanisława Augusta i Kilińskiego”¹².

W księgozbiornie przekazany BU w Poznaniu znajdowały się następujące kalendarze:

- *Nowy Kalendarz Polityczny na rok 1821...*, Warszawa [1820];
- *Kalendarzyk Polityczny na rok 1834...*, Warszawa [1833];
- *Kalendarzyk Informacyjny na rok 1837...*, Warszawa [1836];

oraz wspomniany wyżej *Kalendarz* wymieniony w grupie omawianych starodruków.

Ma p y - Adam Grzymała-Siedlecki w swojej pracy *Niepospolici ludzie w swoim dniu powszednim* wspomina, że autora trylogii *Rok 1794* wręcz pasjonowały mapy. Studiował je bowiem gruntownie. Wśród przekazanych Bibliotece, znajdowały się następujące mapy:

- Bazewicz J. M.: *Mapa Królestwa Polskiego*, Warszawa 1903;
- Chodźko Leonard: *Carte générale frontiere historique et statistique des Etats...*, Paris 1846;
- Herisson [Eustache]: *1806, Carte du Royaume de Prusse, de la Pologne et de la Lithuanie...*, Paris 1807;
- Korman S.: *Mapa komunikacyjna Galicyi i Bukowiny*, Lwów 1911;
- *Mapa Gubemi Lubelskiej*, [b. m. r.]
- *Wielkie Księstwo Poznańskie*, Poznań 1919;
- Paasche Walter: *Frontenkarte Militärischer Monatsbericht in Kartenbildem*, Stuttgart [b.r.] (w teczce są 23 mapy);
- *Szczegółowa mapa okolic Warszawy*, Warszawa 1915.

* * *

Cała przekazana po pisarzu spuścizna znajduje się w magazynie głównym Biblioteki Uniwersyteckiej z wyjątkiem starych druków, które znajdują się w chwili obecnej w wydodrębnionym magazynie.

Wszystkie pozycje, które w 1926 roku wpłynęły do naszych zbiorów otrzymały ekslibris Biblioteki Uniwersyteckiej z adnotacją „dar p. Władysława Reymontowej”. Część z nich była oprawiona od razu, inne zaś w okresie późniejszym.

Dla całego zachowanego księgozbiornie Reymontowskiego sporządzono katalog działowy, który znajduje się w Pracowni Dokumentów Życia Społecznego BU.

¹² B. Koc: *Reymont...*, s. 227.

Proweniencje

Niektóre książki z księgozbioru Władysława Reymonta mają następujące znaki proweniencyjne:

1. Sąd Najwyższy Instancyi Król[estwa] Polskiego - Orzeł Kongresowy, pieczętka;
2. E. Milius - pieczętka;
3. Wincenty Wawrowski - pieczętka;
4. Dedykacja: Dla Pułku 3 Piechoty General Dywizji Inspektor Generalny Piechoty, podpis odcięty przy oprawie książki;
5. Z Księgozbioru prof. Dr L. Cyfrowicza w Krakowie - pieczętka owalna;
6. Kazimierz Stankiewicz - pieczętka podłużna;
7. Redakcja Starożytności Warszawskich] - pieczętka;
8. L. Zwoliński - podpis;
9. X. Wacław K. - podpis;
10. Księgozbiór Karola Sosnowskiego, Pękostawice - pieczętka 1891 r.;
11. Księgozbiór Karola Sosnowskiego, Pękostawice - pieczętka 1879 r.;
12. Księgozbiór Horniowskiego - pieczętka;
13. Superexlibris z inicjałami W.K. - prostokąt ze ściętymi rogami o wymiarach 1,4 cm x 1,8 cm;
14. T. Zahorski - podpis; nast.: Karol Sosnowski - Pękostawice, 1881 r. Podpis i pieczętka;
15. Czesław hr. Lasocki - pieczętka;
16. Paczkowo, hr. Lasocki - pieczętka;
17. Józef Gawroński, podpis - nast.: Czesław hr. Lasocki, pieczętka;

„Niezaprzeczalna wartość i odrębność trylogii kościuszkowskiej Reymonta polegała na literackim ujęciu wydarzeń historycznych. Nie wątki i postacie fikcyjne, ale autentyczne fakty i sceny przeszłości rozbudowane panoramicznie wystąpiły w powieści na plan pierwszy. Godzi się przytoczyć opinię Henryka Markiewicza: „Reymont postępuje jak historyk: interesują go przede wszystkim ważne jednostkowe wydarzenia historyczne w ich konkretnym, szczegółowym przebiegu”¹³.

Reymont zbierając bardzo skrupulatnie materiały do swojej powieści, dał w efekcie rzetelne dzieło historyczne, które poza nielicznymi wyjątkami, nie wywołało szerszej krytyki wśród profesjonalnych historyków, czy też kolegów po piórze.

¹³ B.Koc: *Reymont...*, s.231.

ABSTRAKTY - ABSTRACTS

Maria Jagielska: On some material relating to W.S. Reymont in the holdings of Poznań University Library. A small contribution to the history of the Italian collection of remembrances of Reymont gathered by the Niemier family

In 1998, Poznań University Library purchased Italian mementoes and souvenirs of W.S. Reymont collected by Salomea Niemier and her daughters Julia and Zofia in the years 1908-1925. The collection encompassed letters, post cards, the fourth edition of "The Peasants" with a dedication of the author addressed to Zofia Peruzzi of the Niemier family, and several photographs of the Reymont family taken mainly on holiday spent together with the Niemiers in Italy. As early as 1972-74, Tadeusz Jodełka-Burzecki discovered the collection housed at Julia Niemier's place and wrote extensively about his findings in some of his papers. He published the correspondence between Reymont and his wife Aurelia in 1974. However, only when the collection known to Jodełka-Burzecki is compared to that one housed at Poznań University Library - which the scope of the present paper - we are in position to assume that the collections in question are, in fact, different collections. Three representatives of the Niemier family had collected remembrances of the writer and after the death of Salomea Niemier, the senior representative of the family, her collection was divided and dispersed throughout the country. Only part of it was taken over by Julia Niemier.

The paper is supplemented with the edition of the correspondence between Reymont and his wife. That part of the collection was unknown to Jodełka-Burzecki.

Jan Aleksyński: A part of the Kotaczkowo library of Władysław Stanisław Reymont in the holdings of Poznań University Library

After the death of W. S. Reymont, a part of his library housed in Kotaczkowo palace was handed over by his wife to Poznań University Library in 1926. The collection included three portfolios of broadsides, 49 maps and 284 volumes of books. On the basis of the documentation preserved to our times in the Archives of the Library, the original collection of books has been finally reconstructed to a great extent. The article describes the library of the Nobel prize winner from the times of his stay at Kotaczkowo which, in the main, reveals the writing workshop for his historical trilogy *Rok 1794*.

Zygmunt Poznański: National Council of Librarians of the year 1952

The article describes and discusses the minutes kept at the National Council of Librarians which was held in Warsaw in May 1952. This forgotten episode in the history of the profession of Polish librarians when librarians, labelled with the pompous name of the "engineers of human souls", were forced to practices incompatible with the essence and the decency of the profession is recalled and described. The practices included withdrawal of books of "disloyal" writers from the library holdings and active propagation of the literature of Socialist Realism. The analysis of the material and the proceedings of the conference disclose the specific language and the then obligatory way of thinking of the period.

Andrzej Szczypiorski: Some remarks on the art of translation (confessions of a writer)

[The writer's lecture on the occasion of the opening of the exhibition "Polish literature in Germany from the collection of Klaus Staemmler, honorary doctorate of the Adam Mickiewicz University in Poznań given at Poznań University Library on April 8th 1999].

Andrzej Szczypiorski's lecture on translation deals with two themes: i. relation between writer and translator; and ii. unusual history of German translations of the novels: *The Beautiful Mrs Seideman* (trans. by Klaus Staemmler) and *A Mass for Arras* (trans. By Karin Wolf).

The art of writing: 1. (on writers) "writing is an act of haughtiness and conceit... because we [writers] dare to reach for superhuman attributes and want to create a new world of our own"; unlimited reliance of a writer to the translator, who transposes the writer's world into his own; the writer discovers his own writing on an "entirely different planet"; 2. (on translators and translations): the art of translation is a part of individual writing creativity totally different from that of the original it stems from; As far as the art of translation is concerned, there is no good translation without the "divine spark"; a translation that is absolutely identical with the original is impossible to be achieved; translators